UFÜ | SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ
FIU | JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

e-ISSN: 3062-2123
Journal of Academic Social Studies - JOSSH / Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi - SOBED Vol./Cilt: 1 / Issue/Sayı: 1, Ocak/ January 2025

Arguvan Türkülerinde Simgesellik Üzerine Bir Değerlendirme

DOI: 10.29329/ufusobed.2025.1115.5
Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Article Arrival Date
15.09.2024

Kabul Tarihi /Accepted Date
14.12.2024

Hüseyin Şahin

Antropolog/Etnoarkeolog
M.A., Müze Uzmanı,
huseyinsahin44@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2701-7438

Öz

Çalışmamızda konu ettiğimiz Arguvan türkülerinin coğrafi kaynağı olan Arguvan İlçesi Malatya'nın 72 kilometre kuzeyindedir. Türkülerin yakılmasına; coğrafi konum, üretim-tüketim ilişkileri, iklim, tarihsel süreçteki olaylar, ekonomi gibi toplumsal yaşamın kültürel süreçleri içerisinde belirginleşme ve etkili olmasında önemli rol oynamışlardır. Kültürel oluşumlarının-duruşlarının yöresellikten gelenekselliğe, geleneksellikten bölgeselliğe ve bölgesellikten ulusal boyuta taşımalarını sağlayan zengin bir kültürel alt yapı oluşturduklarını da gösterir. Yöre türkülerini uzun hava, kırık havalar ve "içeri makamı" olarak adlandırılan deyişler, duvazlar, semahlar, gülbenkler olarak da sınıflayabiliriz. Türkülerin oluşmasına/ oluşturulmasına katkıda bulunanlar ve davranış zinciri içerisinde etkiledikleri/ etkilendiklerinde; kör kadercilik, ayrılık, karış verme-sitem, gurbet, inançlar, hastalık-derde düşme, sevinç, çare ve çaresizliğin, umudun-umutsuzluğun, sevdanın, ölümün, yoksulluğun, korkunun, insan-doğa ve yaşam sevgisinin, yaşama coşkusunun iç içe girdiği konular ve ifadelerle; ezginin ve sözlerin uyumuyla bütünleşen, hayatın her alanında yaşanmışlıkları ifade etmişlerdir. Tarlada, köy odasında, harmanda, ölümde, düğünde, bayramda, asker uğurlamada, muhabbetlerde bir araya gelindiğinde türküler söylenir, ağıtlar yakılır. Bazen de insanları bir araya getiren türkülerin söylenmesidir.Türküler bir olay ya da duygu sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu duygular aşk ve cansız, canlı varlıklara (doğa, dünya vb.) olabileceği gibi sılaya, sevgiliye özlem duygusu da olabilmektedir. Bu duyguların yanı sıra kimi inanç, gelenek ve törenler için çeşitli adlar alan türküler de vardır. Arguvan ağızlı ezgilerin %90-98 gibi büyük çoğunluğunda "la karar"; bunların dışında ise "si-do-re" kararda ezgilere rastlanır.

Anahtar sözcükler: *Arguvan, Arguvan havaları, içeri makamı, türkü, simge, uzun hava, kırık hava*

An Assessment on Symbolicity in Arguvan Folk Songs

Abstract

Arguvan District, which is the geographical source of the Arguvan folk songs that we evaluate in our study, is located 72 kilometers north of Malatya.The factors such as geographical location, production-consumption relations, historical events, economy have played an important role in composing and singing these songs while clarifying and impacting the cultural processes of social life. It shows that the cultural forms and stances have established a rich cultural infrastructure reaching out to localness to traditionalism, traditionalism to regionalism and regionalism to nationalism. We can classify the folk songs of Arguvan as uzun hava (long melody), kırık havas (lilt melody) and deyiş, duvaz, semah and gülbenk which are called as "içeri makamı". Those who composed or contributed to the composition of these songs or those who were affected by them expressed blind fatalism, separation, reproach, home sickness, beliefs, illnesses or falling into trouble, happiness, remedy or despair, hope or hopelessness, love, death, poverty, fear, love for human, nature or life, enthusiasm for living, some of which may have nested together. While they integrate tunes with words they mention about the experience

Metadata from Crossref
SCREENED BY iThenticate Professional Plagiarism Prevention
OPEN ACCESS

in life. People sings folk songs or elegize when they meet in village chamber, threshing, funeral, holiday, seeing off a conscript to the army or chatting. Sometimes, people meet only to sing these songs. These songs are created due to an incident or to express an emotion. These emotions may be for love, non-living things or living creatures (in nature or World etc.) as well as home sickness or lover. Some beliefs, tradition or ceremonies may also be the subject of these songs. Most of the Arguvan melodies, about 90-98%, have syllable "la" while others have "si-do-re" syllables.

Keywords**:** *Arguvan, Arguvan melodies, içeri makam, song, symbol, long melody, lilt melody*

Arguvan Türkülerinde Simgesellik-Adlandırmalar ve Kullanımları

Çalışmamıza konu olan türküler, genellikle bir olay ya da duygu sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu duygular aşk ve cansız, canlı varlıklara (Doğa, dünya vb.) olabileceği gibi sılaya, sevgiliye özlem duygusu da olabilmektedir. Bu duyguların yanı sıra kimi mezhep, tarikat, gelenek ve törenler için çeşitli adlar alan türküler de vardır. (Çakır, A., Öcal, M., Ozanoğlu, T. 2000: 1). Arguvan türküleri genelde Dr. Gani Pekşen'in değerlendirmesine göre; resitatif şekilde (konuşurcasına) icra edilir. Bir insanın rahatlıkla söyleyebileceği ses sahasına sahiptir (Genellikle bir oktav ses sahası içinde). Yöresel sanatçılar uzun havayı seslendirirken; ezginin karar sesini, hem hafızaya yerleştirmek, hem ezgiyi insanlara duyurma amacıyla genizden "n..ah" ünlemiyle seslendirirler.(Emnalar, A. 1998: s. 576-577).

Arguvan türkülerini simgelerin kullanımı açısından da değerlendirmek mümkündür. Mecaz sanatının kullanımı yönüyle; renklerin, sayıların simgesel aktarım ve tanımlama yönlerinin yanında; bitki, hayvan, nesnelere, fiziki görünüm- hareketlerin sergilenişine; yıl içerinde mevsimler, meteorolojik hareketler, göksel varlıklar ve oluşumlarının da Arguvan türkülerine yansımasına çok sık rastlamaktayız.

Görsel 1-2 : Arguvan Türküleri hakkında hazırlanmış kitap ve dergi

1. Simge-Adlandırma ve Kullanımların Değerlendirilişi-Sınırlama

Halk türkülerindeki sembolün/simgenin geri planında eserin yaratıcısının mensup olduğu toplumun ortak kültürü vardır. Halkın kültürünü yansıtan en önemli gösterge sayabileceğimiz halk türkülerinde kullanılan benzetmelerin, sembollerin bu açıdan değerlendirilmesi halk türkülerinin taşıdığı zenginliğin yanı sıra, kültürel geri planı da aydınlatacaktır**.** (Köksel 2009: 464-478). Çalışmamızda; çok geniş bir muhteva içeren simgesel adlandırmalardan renk, sayı, bitki/ağaç adları-adlandırmaları, hayvan/kuş adları-adlandırmaları ve zaman-göksel olay ve varlıklar olarak sınırlandırılmıştır.

Görsel 5-6-7: Uluslararası Arguvan Türkü Festivali Afişleri

2. Renkler

2.1. Beyaz/Ağ/Ak: Türk halk türküleri geleneğinde güzellik ve masumiyeti simgeler. Bazen bu, "Ölüm-ölmek-yas-bezginlik" ile de simgeleşir. Bunların yanında yarin yüzü, eli, saçı dile getirilirken beyaza bezginlik, yorulmuşluk anlamı da yüklenmiştir. Dizeler arasında uyumu sağlamak, akışı kuvvetlendirmek amacıyla da simgeler kullanılmaktadır. Bu kullanımlarda kişiselleştirme, benzeştirme tasvir, öyküleme gibi metin üsluplarıyla da karşılaşmaktayız.

Örneklemeler:

Bir olmanın, bütünleşmenin ve hasretliğin izine rastlarsınız:

Ak gül olsam yanağına sokulsam
Gülbenk olsam yar yüzüne sarılsam

Ağ gerdanın üstüne sar beni

Ağ ellere yakmış elvan kınayı
Tez elden uçurdum telli durnayı/turnayı

Hasretlik, acıma ve bezginliğin yanı sıra betim-öyküleme ön plana çıkmıştır:

Neyden gurbet eli senin bu halin
Ağarmış saçların bükülmüş belin

Acıma ve kadere sitem, gurbetlik vardır arada çoğu zaman:

Saçların ağarmış bir hal olmuşsun
Kaderin mi bozuk neden gülmedin

Saçımı ağarttım yoluna baktım
Ye senin tecellin ya benim bahtım
Attı gurbet ele yaralar beni

Memnuniyetini-sevincini öykülemeyle anlatır bazı dizelerde:

Sabahtan uğradım ben bir güzele
Güzel ağlatmadı güldürdü beni
Ben güzelden böyle vefa ummazdım
Ağ göğsü üstüne kondurdu beni

Bazen de dizelerde yâre sitem vardır:

Saçımdaki bu beyazlık
Senden oldu senden oldu

2.2. Sarı: Bu renkle yârin benzi, saçı, giyimi tarif edildiği gibi; sarı renk: bitkinliği, yitirilen masumiyet, yakınma, kişiselleştirmeyi ve sevda yarasının aktarılışında da yer alır.

Yârin giyiminin ve güzelliğinin yanı sıra benzi de dökülmüştür dizelere:

Koynunda saklamış narı
Beri gel gönlümün varı
Fistan yeşil kendi sarı
Kurban olam ben o yâre

Hasretlik- sevda, bitkinlik ifade edildiği gibi, yardan istekte de bulunulur. Bu bir tür vasiyettir:

Kurban olam senin gibi güzele
Sarardı gül benzim döndü gazele

Arguvan'da **Derviş Ali**'nin yaygın olan bir deyişinde; zalime karşı verilen mücadeledeki durumun sonucu öyküleştirimiştir:

Derviş Ali'm der ki kurudum kaldım

Zalımın elinden sararıp soldum

Türkülerin bağlantılarında ***çirkin oyy, çirkin n'olur n'olur oyyy, çirkin aman…*** diye sevdiğine seslenir. Ancak bu simge asıl anlamında kullanılmaz. Diğer ek bir simge ile bütünleştirmeye gidilir. Türkünün seyrine baktığımızda bu tür kullanımların sitemle karışık yakarışlar olduğunu da görebiliriz. Bazen de ne kadar kıymetli takı, süslenme objesi kullanılırsa kullanılsın, bunun sonucu değiştirmeyeceğine vurgu yapılır.Sarı altın takmak türküyü yakana göre o kadar da önemli değildir:

Çirkinler de güzel m'olur
Sarı altın takmayınan

Bir hesap sorma da vardır sevdayı işleyen türkü dizelerinde:

Sen düşürdün gül benzime sarılık

Sarı renk, doğanın uyanışıyla baharda sevgi bağlarında ki yeşermeyi, bağlılığı da anlatır:

Sarı çiçek sarardığı dağları
İkimizin gün görecek çağları

Yar; giyimiyle, saçıyla bir bütünlük gösterir. Sevdanın aklığı-duruluğu da sarı renkte dile gelir:

Etek sarı sen etekten sarısın
Kurban olam Beydağı'nın karısın

2.3. Kırmızı/Al: Kırmızı, halk türküleri geleneğinde sevinci, düğünü, evliliği; kan rengi olarak da yaşamın tehlikede olduğunu gösterir. Kırmızı/al; gönülden gönüle akan bir kan akışı gibidir, sevgiyi, sevdalanmayı besler. Arguvan türkülerinde kırmızı/al renk sıkça geçer. Kırmızı/al; güzele yakışır. Kırmızı; murattır. Al; yaşamaktır, yaşama sevincidir:

Başına bağlamış allı duvaklar
Alları sen giy karalar bana/belalar bana

Al/Kırmızı renk, eleştiri ve yakınmayla beraber giyime de yansır:

Kırmızılar giymiş alınan oynar
Deste zülüflerin telinen oynar

Arkasına giymiş kırmızı çuha
Yarım gurbet elde gözlerim çıha/çıka

Çoğu defa gülün rengi kırmızı olarak algılanmıştır, yârin uğruna onun dikenine de katlanılır:

Kokusu olmadık kırmızı gülün

Dikenine dağlan yarın uğruna

Eğer gül kırmızıysa daha bir kıymetlidir. Yâre de kırmızı gül yakışır; güzelliğin simgesidir, yârden ayrılması ise çok zordur:

Kırmızı gül yar elinde kurumaz
Yâri güzel gurbet elde duramaz

Aşık Hüseyin'in bir deyişinde ise "al yanak" simgesini kullanarak benzetme ile birlikte tamlama yapmıştır:

Hüseyni'yem gülden taze
Yeter çok eyleme ceza
Al yanaklar suza suza [1]
Kırmızı gül diken olmuş

Kan rengi kırmızıdır. "Kanlısı olmak", "kanına girmek" gibi deyimler dizelerde yer almıştır. Böylece yaşamı, umudu, umutsuzluğu da gösterir.

Aşağıdan gelir bir kanlı melek
Yolumu yolsuza düşürdün felek

Kırmızı, **mor** renkle birlikte de kullanılır. Burada da sevinci, gösterişi çağrıştırır:

Allı morlu giymiş miyim
Düğün bayram görmüş müyüm

2.4. Yeşil: Yeşil, çoğunlukla kırmızı ile birlikte kullanılır. (Al yeşil); yaşamı, umudu ve gösterişi simgeler. Yar, al yeşil giyinmiştir, gözleri yeşildir; yarin su taşıdığı pınarın taşı da yeşildir. Yeşil renk sıfat olarak kullanıldığı gibi, benzetme, tasvir etme, öyküleştirme-kişiselleştirmede de tanımlayıcı olarak kullanılır.

Aşır kadir Mevla'm dağları aşır
Yârim güzel amma gözleri yeşil

Betimleme-benzetme sanatı, öyküleme ve güzelleme iç içedir:

Döne döne yeşil tüyün üstünde
Ölmeyince gönül yârden ayrılmaz

Eğer gurbetteyseniz sıla gözünüzde tüter. Dizeler; hasretlik öğesi içerikli olarak, doğanın renkleriyle de bezetilmiştir:

Dağlar yeşil geymiş ovalar zümrüt
Doyup usanmadım sanki bir cennet

Bazen kullanım eşyaları-nesneler adlandırılırken renkleri belirtilir:

Al beni misafir eyle

Yeşil yorganın altına

Deyiş ve duazlarda da yeşil renk vardır. Çok güzel parlayan nur anlamında da kullanılmıştır. Yörenin ünlü tasavvuf şairlerinden **Derviş Muhammed'in** bir nefesinde şöyle denmektedir:

İmam yoldaş olsun güman kalmasın
Yahşi bin yarasın fena onmasın
Kaldır ara yerde güman kalmasın
Al yeşil parlayan nur Allah Allah

Görsel 8-9: Arguvan türkülerinin/destanlarının iki ozanı: Aşık Bektaş Kaymaz ve Aşık Ekberi (Foto arşiv: Ersoy Eren ve Kadir İncesu)

2.5.Mavi: Rengin kullanımında özellikle giysinin tamamlayıcısı durumundaki dolak-yazmanın rengi vurgulanmıştır:

Suya gider sağ elinde sitili
Başında da mavi dolak atılı

Güççük/Küçük gelin ağlama
Mavi dolak bağlama

2.6. Siyah/Kara: Bu renk; siyah, kara, kapkara, simsiyah, karalı gibi sözcükler ve bunların nitelemeleriyle birlikte kullanılmıştır.Siyah; yas ve üzüntüyü/mutsuzluğu simgeler. Diğer bir anlam yükleme ise yârin güzelliğini anlatmada kullanılmıştır (saç-göz- yüz rengi vb.:

Kara gün mü çektin erimiş yağın
Eşin mi yaramaz neden gülmedin

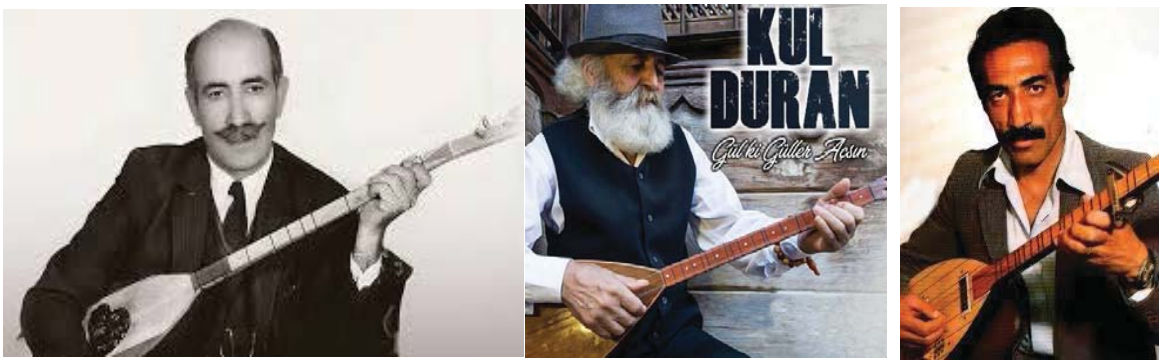
Gine mektup aldım gül yüzlü yârden
Kara yazı yazmış el beyaz beyaz

Dök gerdan üstüne de zülfünü tara

Sürme çekmeyinen gaş kara olmaz

Aşık Yoksuli türkülerinin birçok dizesinde yârin giyiminden, saçından söz eylemiştir:

Omuzdan aşağı siyah saçını
Döken güzel de beni öldürür

Görsel 10-11-12: Arguvan yöresinin önemli âşıklarından üçü: Âşık Seyit Meftuni-Âşık Kul Duran ve Âşık Yoksuli

Kara-kapkara nitelemesiyle sitemde ve bedduada bulunur. Ayrıca kara yası simgeler:

Her zaman dostuna hor görünesin
Kapkara yaslara sen bürünesin

Nesine varayım kara çalının
Bana koklatmaya gülü kalmamış

Her bayramda giyer fistanı kara
Sen beni düşürdün tükenmez zara

Kendinden uzaklaştığında "yaprağı dökülmüş güle benzetir", yarin giyimini, kaşını-gözünü tarif eyler:

Kara gözlü bir güzelin yarısın
Yaprağı dökülen güle dönderdin

Nereleri gezerseniz gezin, karakaşlı yar dikenli-çoğu zaman naz etse de olsa unutulmaz:

Karadır kaşların dikeni çoktur
Şurada bir güzele diyecek yoktur

Yar ceylan gibi kara gözlüdür:

Ceylan gibi kara gözü
Yaktın beni ataşına

2.7. Mor: Mor renk; güzellik simgesidir. Al renk ile birlikte kullanıldığında, nitelemeler daha bir güç kazanmıştır. Nitelemelerde "mosmor" olarak kullanımı da yaygındır:

Allı mor giymiş miyim
Düğün bayram görmüş müyüm

Alınan mı morunan mı
Altınların korunan mı
İstedim de vermediler
Kaçırayım zorunan mı

Kanatlı kapının çifte sunası
Mosmor olmuş ellerinin kınası
Ne nazlı büyütmüş zalım anası
Dememiş ki el kapısı görecek

Yâr "Mor belikli" olarak adlandırılmıştır:

Suna boylum ağlama
Mor beliklim ağlama

Bazen de mor menekşe ile ilişkilendirmeye gidilerek öyküleme yapılmıştır:

Sarı yıldız doğar ağar
Mor menekşe boyun eğer
El alnına güneş doğar
Benim başım duman olmuş

Bir bakarsınız yârin başına doladığı mor puşu/yazma ile özdeşleşmiştir türkü yakıcı:

Başındaki mor puşunun
Bir dolamı da ben olam

2.8. Ela: Ela; "ala" olarak da kullanılır. Yârin kaşı, gözünü nitelemelerde bu rengin sıkça kullanıldığı görülür. Özellikle güzellik simgelenmiştir:

Beri gel beri gel boyu güzelim
Ela gözlerinde kaldı nazarım

Sıladan ayrılmak gam değil bana
Ardım sıra ala gözlü kuzular

2.9. Allı Morlu/Allı Yeşil/Al Kırmızı: Anlatımı daha da güçlendirmek için "al" renk temel alınarak "allı morlu", "al yeşil", "al kırmızı" gibi tamlamalar yapılmıştır. Utangaçlık da

ifade eder. Yârin yüzü allı morludur. Al yeşil ise yaratanın parlak, göz kamaştırıcı nurunu belirtir:

Allı morlu giymiş miyim
Düğün bayram görmüş müyüm

Deyiş ve duazlarda da yeşil renk vardır. Al-yeşil adlandırmasıyla anlam daha da kuvvetlendirilmiştir.
Derviş Muhammed bir nefesinde şöyle seslenir:

Kaldır ara yerde güman kalmasın
Al yeşil parlayan nur Allah Allah

3. Sayı Simgeleri

3.1. Bir: Hem tekliği, biricikliği, hem de "biri", "birini" "bir şeyi" kullanımlarıyla tanımlama ve belirtmeyi üstlenir. Ad belirtilmek istenmiyorsa işaret, gösterme, belirtme yerine adıl (zamir) olarak kullanılır.

Aşağıdan gelir bir kanlı melek
Yolumu yolsuza düşürdün felek

Yılda gönderirsen bir tane elma
Koklayıp koynumda gezdireceğim

Dağlardan indim de düzde yoruldum
Beni sevmez bir haksıza vuruldum

Arguvan'da "Kırklar Semahı" nın dönülmesinin "ağırlama" bölümünde okunan **Şah Hatayi'**nin bir deyişinin sözlerinde ad kullanılmadan **"Bir bacı"** simgesi adıl (Zamir) olarak kullanılmıştır:

Bir bacı nurdan kuşak kuşansa
Erin hak bilmezse zaydır emeği

3.2. İki/Çift/Birkaç: Bir çift, birkaç, ikimiz, iki ve biz gibi kullanımlar türkülerde sevdalıları ve çokluğu simgeler:

İkimizi bir tabuta koyalar
Biri yâri biri kendi diyeler

Sinem kalkan ettim adu taşına
Çifte değirmen yap gözüm yaşına

Çifte beni vardır yârin yüzünde
Baba nerden aldın sen bu gelini

B**ir çift selamına layık değilem**
Kuruya gözlerim yardan ayrıldım

Ağıtlarda da iki, ikimiz gibi çokluk veren anlamlarda kullanılır:

Ölümler acısı olur mu böyle
İki tabut bir mezara koydular
Turan'ın muradı Emek, Zekine
İki gardaş bir mezara koydular

3.3.Üç/Üçler-Beşler: Üç sayısı, hem çokluğu-sayıyı tanımlama hem de kutsal sayılardan olduğundan sıkça kullanılmıştır. Üçler-beşler çokluğunda kutsallık yüklenmiş sayılar adlandırma yönüyle kullanılır:

Bahçenize üç gül ektim biterse
Şakıyıp dalında bülbül öterse
Üç güzel geliyi yayla yolunda
Öğdeki/öndeki güzelin yâri ben olam

Üç sayısı kısa günü-günleri anlatmakta da kullanılmıştır:

Askere gediyim ağla nazlı yâr
Kırıldı kollarım bağla nazlı yâr
Üç gün izin aldım geldim yanığa/yanına
Bütün dertlerini söyle nazlı yâr

Gök cisimleri de sayı olarak türkü dizelerine yansımıştır:

Gökteki yıldızın da üçü terazi
Dermen arar oldum yok mu birazı

Derviş Muhammed'in bir deyişinde kutsiyet arz eden rakamları çokluk belirtmesiyle görebiliriz:

Üçler beşler kırklar buhran içinde
Ağır cem ederler üryan içinde

Acılı veya diğer birçok yaşanmış olaylarda belirtme yapmakta kullanıldığı da olur:

Cenazeme gelen hısım akrabam
Üç kardeşim bir de anam yok babam

3.4. Dört: Çok sık rastlanmaz. "Dört bir yan", "dört göz", "gibi geniş bir anlam yüklenerek çoğunlukla deyim olarak kullanılır:

Dört göz bekler eşi yanına gelsin
Cenazeler geldi Yusuf ne bilsin

3.5.Beş/Üç-Beş: "Üç beş ay" deyimi ile zamanın çabuk geçmesinden/kısalığından söz edilir:

Ellerin sevdası üç beş ay olur
Bizim sevda vardı yıla dayandı

Günde üç beş kere gördüğüm yarı
Şimdi aylarınan göremez oldum

Yârden bir selam, bir teberik (andaç-armağan) bekleyen ve bu muradına kavuşan sevdalının anlatımında yârin kınalı parmakları tarif edilir:

Aşağı mahallenin kışı mı geldi
Kınalı parmağın beşi mi geldi

Babanın tek oğlu genç yaşında bu dünyadan göçmüştür. Oğul ocağı tüttürecektir:

Beş kız bir oğlanın yerin mi tutar
Sıla sana hangi yüzle varayım

3.6. Yedi: Ölünün yedisi, çocuğun yedi yaşına kadar saçının kesilmemesi, yedi bayram ele kına yakma/yakmama, yedi yıl adak kurbanı kesme gibi "Yedi" sayısı, olayın/olayların çoğunlukla bitişini belirtmede özel soyut bir rol üstlenmiştir. Karış verme/ilenç türündeki dizelerde de yedi sayısı kullanılır. Ancak Arguvan türküleri incelendiğinde bu ilençlerin/beddualaların bir sitem yüklenerek yapıldığı görülür:

Yedi yıldır yataklarda yatarım
Yanıma gelmedi çürük narınan

Senden başkasına meyil verirsem
Yedi sene bu yatakdan galkmayam

Eğer sevdiğine değil kendinden çok küçük birine/çocuğa gelin verilmişse şöyle yakmıştır türküsünü:

Gelin oldum Karabel'in eline
Yedi bayram kına yakmam elime

3.7. Sekiz-On: Sayı ve çokluk belirtir. Başka bir anlam yüklenmemiştir.

Sekiz sene yad ellerde çalıştım
Bazen kafa tuttum bazen yılıştım

Çoklu yıl aralığını vermede de kullanılır:

Hapisliğim sekiz on yıl
Yavrum yetim anası dul

3.8. On beş: Sayı, yaş belirtmede-adlandırmada kullanılır.

Âşık Seyit Meftuni'nin bir deyişinde çokluk belirterek bir adlandırmada bulunduğunu görüyoruz:

Bir bahçede on beş gül var
Kokusuna kurban olam
Bu güller birbirine yar
Kokusuna kurban olam

Sevgiliye olan onulmaz sevdasını dile getirirken "Bir ceylan gibi" güzel olduğunun yanı sıra yaşını belirtmede de benzetme yönüyle türküsünün dizelerine yansıtmıştır:

Deli gönül sevda senin başında
Bir ceylan misali on beş yaşında

3.9. Otuzbeş/Otuzbeş-kırk : Sayı ve yaş aralığını belirtmede kullanılır.

Otuz beş kırkına varmadan yaşım
Benliğim yokuşlar sallanır başım

3.10. Kırk-Kırklar/Yediler-Kırklar: Çokluk belirttiği gibi, olumsuz anlam yüklendiği de görülür. "Kırk/Kırklar" vurgulamasının deyiş, duaz ve mersiyelerde rastlarız:

Ali Muhammed Haktır
Yediler kırklar aşkına

Derviş Muhammed ise "cem erkanından" söz ederken "Üçler, beşler, kırklar"' sırasıyla sayar :

Üçler beşler kırklar buhran içinde
Ağır cem ederler üryan içinde

Yârim diye bağlandığından çektiklerine bir gün gelir bir anlam veremez. O, ***"Ağzında kırk dili olan bir yalancıdır."*** artık, güvenemez:

Çocuk muyum yaldadıyın/aldatırsın dilinen
Yüzü benim inen kavli elinen
Bir ağzında kırk dili var yalancı

Karahüyüklü Âşık Memet ise sitem dolu demesinde tahıl ölçeği olan 16 kg. buğday alan "Kırat/Gırat" olarak ekinini biçtikleri tarlanın 18 değil 40 kıratlık olduğundan söz ederek öyküleme yapar:

Kırk kıratlık yere on sekiz dedin
Kurt oldun sinemde gövdemi yedin

3.11. Yüz/Bin/Yüz Bin: Soyut anlamda çokluk bildirmektedir.

Gören der ki yüzyıl evvel doğmuşsun
Eşin mi denk değil neden gülmedin

Yüz bin can kurbandır bir bakışına
Selvi boylarına da gurban olduğum

3.12. Diğer Sayılar: Arguvan türkülerinde yaygınlık arz etmese de yirmi, otuz üç, bin dokuz yüz elli dokuz gibi gün, yaş ve seneyi belirtmede kullanılan sayılar da vardır.

Savrulup gezdiğin hani o çağın
Yiğirmi/Yirmi demeden bozulmuş bağın

Otuz üç gün oldu asker olalı [2]
Ana ben ölürüm sen geleneçe

4. Bitki/Ağaçlarla İlgili Simgeler:

4.1. Gül: Sevginin güzelliğin simgesidir. Dikeniyle sevilir, sevgiliyi simgeler. Gençliği, saflığı, olgunluğu, özlemi dile getirir:

Aldırdım elimden **gonca gülümü**
Mevla gurbet ele saldı yolumu

Bülbül nerde almış gülün rengini
Gül alıp satmanın zamanı değil

Bizim elin menekşesi kokulu
Yar geliyi çifte güller sokulu

Arguvan elinin tek gülü sensin
Şu garip gönlümün dermanı sensin

Kırmızı gül her zaman gönül alıcı olamaz, yâre çekilen emeklerin boşa gittiği zamanlar da sık olmasa da sitem içeren dizelerde de yerini alır:

Gırmızı gül olsan har olamazsın
Azireyil/Azrail olsan can alamazsın

4.2. Karanfil: Gül ile özdeşleşmiştir. Yâr kokusu karanfil kokusudur. Bağlılık ve beklemeyi simgeler:

Yüce dağ başında bir ulu dikme
Dikmenin dibine karanfil ekme

Karanfili dizdireyim elmaya
Mevla'm yâri gurbet ele salmaya

4.3. Menekşe-Sümbül: Genellikle "mor menekşe" olarak betimlenir. Yarım kalmış arzuları dile getirir. Sümbül; Uzun boyu, uzun saçı simgeler:

Menekşeyle bir gül her yerde bitmez
Ağlayarak gelen gülerek gitmez

Menekşe koymuşlar gülün adını,
Dünyada almadım ben muradımı

4.4. Çiğdem-Nergis (Nergiz): Çiğdem ve nergis tazeliği, güzelliği simgeler:

Çiğdem de karışmış güle nergize
Kurban olam çiğdem gibi geline

4.5. Yonca-Sarmaşık: Yonca ve sarmaşık çevreyi betimlemede, özlemi dile getirmede kullanılmıştır. Sarmaşık, özellikle yarin saçlarıyla özdeşleşmiştir. Yârin çoğunlukla saçı uzun olarak betimlenmiştir:

Yoncasını dam üstünde kurutmuş
O yar mendilini biz de unutmuş
Bir dala sarılmış sarmaşık gibi
Dökülmüş gerdan saçların güzel
Kerbela'da biter yonca[3]
Boyu uzun beli ince
Şah Hatayi'm katarınca
Ah Hüseyin ü vah Hüseyin

4.6. Elma/Alma: Elma-dostluk- hatırlanma, hatır sormanın simgesidir. Yarin yanakları da elmadır, alma/elma gibi kırmızıdır. Elma da yar kokusu vardır. Hastayı sormaya da elma götürülür:

Kurban olam yağıl elma ben sana
Sana nazlı yarın dişi mi değdi

Yılda gönderirsen bir tane elma
Saklayıp koynumda gezdireceğim

Arguvan'da dönülen "Turna Semahı"[4] nın ağırlama bölümünde dosttan gelen elmaya teberik (andaç-armağan) olarak yer verilmiş olduğunu görürüz:

Dosttan bir elma geldi
Elma ne güzel elma
İçi turunç dışı turunç
Elma ne güzel elma

4.7. Nar: Nar, çok önemlidir. Gönül almanın, güzelliğin, özlemin dile getirilişidir. Narın çürüğü bile değerlidir:

Hasta düştüm yataklarda yatarım
Yanıma gelmedin çürük narınan

Nar ile güzelleme de yapılır, yârin koynunda sakladığı name dile getirilir:

Koynuna saklamış narı
Beri gel gönlümün varı

4.8. Üzüm/Bağ/Asma: Gözler; anlatımlarda üzümle simgelenir:

Karadır kaşların gözlerin üzüm
Bir kara kaşlıya vermişim özüm

4.9. Ayva: Güzelliği, özlemi dile getirmiştir. Yarın koynunda sakladığı mis kokulu namedir:

Bahçenizde sarı ayva soymadım
O yâr bana ben o yâre doymadım

Koynundaki ayva mıdır nar mıdır
Senin gibi şu cihanda var mıdır

4.10. Armut: Arguvan türkülerinde armut, armut ağacı olumlu kullanıldığı gibi, olumsuz anlam yüklenerek de kullanılmıştır. Armut ağacının budağı olmaz ama dalları çabuk kırılır:

Armudun dalını pazar eylemiş
Kaşını gözünü nazar eylemiş

4.11. Diğer Bitki ve Meyve Adları: Arguvan türkü geleneğinde; yörede yetişen bitki ve ağaçların yanı sıra örneğin yörede hiç yetişmeyen zeytin gibi ağaçların da adı geçer. Bazı bitkilere simgesel bir anlam yüklenmiştir. "Karamık" bunun en güzel örneğidir: Dallarıyla yolu kapatır, engeldir. Ancak, özlemin-hasretin önünde dallarını kenara atmış; engeli kaldırmıştır:

Karamık dalını atmış/eğmiş kenara[5]
Yolcular yolundan kalmasın diye

Bahçesine dikmiş hurma
Yar saçların burma burma

Kapısının önü bir tarla nohut
Ölüyüm sevdiğim bir Kur'an okut

Bazen istemese de sitemkardır. Benzetme yapar, bazen de nazlı yarın siteminden çekinir:

Başıma vurdun da delettin beni

Döktün yaprağımı da çal(ı)ettin beni

Özellikle arpa, buğday vb. kullanılarak yapılan güzellemelerde yare olan duygular açıklanır:

Tarlalarda arpa buğday ekili
Kokar bahar günü güllü ellerin

Kapısının önü bir tarla nahna[6]
Güzel bulamadın sen bana mahna
Sen gunduru buğda ben olam şahra
Ölçer ölçer hakkım alırım senden

Köyüne, vatanına özlem anlatırken çevrede yetişen bitkilere yer verildiğini görürüz:

Bizim köyün yamacına
Yağan karlar kalktı mola

Kevenlerin diplerinde
Göbelekler çıktı m'ola[7]

4.12.Türkülerde Sıkça Geçen Ağaç Adları: Kavak, söğüt, yılgın, erik, kayısı, iğde/çalı/Tilki hurması, vişne, dut, selvi, badem, asma ağacı, meşe, çam, ardıç, zeytin. Özellikle kavak, selvi boyla ilgilidir.

Yürü selvi boylum yolundan kalma
Ben murat almadım bari sen kalma

Eğil selvi kavak başından aşam[8]
Geçti kömür gözlüm ardından koşam

Yüce koyaklarda keklikler öter
Ulu ardıçlarda koyunlar yatar

Dereye aşağı zeytin ağaçlar
Uyanmış erkenden ötüyor kuşlar

Meşeler gövermiş, varsın göversin,
Söyleyin soysuza durmasın gelsin,

5. Hayvan/Kuş Simgeleri:

5.1.Bülbül: Türkü metinleri gözden geçirildiğinde hayvanlardan en çok bülbül adının yer aldığı görülür. Ancak bübül güle, gülün dalına konmalıdır:

Bülbül güle aşık ben de o yare
Çoktan beri düştüm ah ile zara

Bülbül gülün aşığıdır, önemli olan birbirlerini dilinen aldatmamalarıdır:

Has bahçede bülbül oynar gülünen
Çocuk muyum yaldadıyın/aldatıyın dilinen

5.2. Keklik-Ceylan: Yar, ceylan gözlüdür, ceylan gibi zariftir. Keklik de güzelliğin, zarafetin simgesidir. Yar keklik biçimindedir/donundadır, kınalıdır:

Kekliğim merisi derinden öter
Öksedim/özledim o yâri burnumda tüter

Meri gibi gözlerimin yaşını[9]
Döke döke eğleneyim bir zaman

5.3. Ördek: Yeşil ördek, güzelliktir, çekiciliği-güzel suna boyu betimlemede kullanılır:

Ördek isen göllere gel
Şahin isen çöllere gel

Yaylanın havası yazınan gelir
Karışmış ördeğe kazınan gelir

5.4. Koç-Koyun-Kuzu: Kara koç kınalanır, gücün yiğitliğin simgesi olur. Koyun yavrusuz duramaz, feryat-figan eder. Koyun ana, kuzu yavrusudur. Kullanımlarda benzetme, betimleme ve tamlamalara yer verilir:

Yaylaların nergiziyim
Mor koyunun bercisiyim[10]
Emzirmem nazlı kuzumu
Ben yârin de bercisiyim

Gide gide gurbet bana yurt olur
Mor koyun da kuzusuna kurt olur
Bir yiğit de sevdiğini alamazsa
Öleneçe yüreğine dert olur

Kara koçu boyamadım
Ben çobana doyamadım

5.5. Diğer Hayvanlar/Kuşlar: Adlandırma ve benzetmeler ile tamlamalarda en çok öne çıkan Turna'dır. Turna deyişlerde ki kullanımında kutsallık kazandırılmış bir kuş olarak karşımıza çıkar. Turna kutsaldır, ona dokunulmaz:

Dereye aşağı yerler hurmayı
Yalınız yolladım telli durnayı
Gara gaş üstüne çekmiş sürmeyi
Zannettim ki ay buluda bağlanmış

Eğlen turnam eğlen; bir sualim var

Eğer eğlenmezsen de intizarım var

"Ali Nur Semahı"nın "Yeldirme" bölümünde okunan dizelerde turnaya olan dostluk dile getirilir:

Turnamın kanadı ala
Sayamadım indi göle
Turna ben avcı değilim
Cana kıyıcı değilim

"Kırat Semahı" nda Turna'nın sesi/avazından söz edilir:

Kırat da koymaz yanında yatam
Sesimi turnanın sesine katam

At, murattır. Ancak, atlı yârden, dosttan selam da getirir haber de. Yeter ki gelen karalı haber olmasın:

Sallandı kekliğim indi pınara
Geri dur ki güzel atım sulana
Beni yardan yâri benden edenler
Güz ayları torba taka dilene

Atı getiriyor karalı haber
Kör olsun tecellim bu nasıl keder

Baykuş ve yılan gibi hayvanlar felaketin, kötülüğün habercisidir. Bazen de beddua da yerini almıştır baykuş:

Bağında bahçende güller bitmeye
Baykuşlar dolaşa bülbül ötmeye

Davarı sığırı eller besliyor
Samanlıkta zalim baykuş sesliyor

Yılan olsun şu yerlerde sürünsün
Yâri benden beni yârden edenler

Sinek kötüyü-acıyı-çaresizliği temsil eder. Deve sebatı/dayanıklılığı, şahin güçlülüğü-gayreti temsil etmiştir. Ancak şahin, gücünü- gayretini boşa harcamışsa onun yeri ıssız kayalıklar olur:

Gide gide gavur eli yurd olur
Sinek üşer yaralarım kurd olur

Aşağıdan gelen develer mola
Devenin boynunu eğerler mola

Türkü metinlerinde kuş, gece kuşu, güvercin, kaz, deyin (sincap), arı, balık, kurbağa, öküz gibi hayvanların geçtiğini de görürüz. Bunlar uyak, bağlantı, betimleme ya da benzetme amaçlı kullanılmıştır. Yalnız kuş motifi uçmayı, elden gitmeyi simgelemiştir. Gece kuşu ise seveni/sevilenin yalnızlığını paylaşan bir dert ortağı konumundadır:

El kızı/oğlu dediğin uçan bir kuştur
Sakın sözlerine inanmayasın

Ben senden kaçardım yine mi geldin
Ötme gece kuşu sine mi deldin

Kuş dilinden bilmez iken
Yâr beni bülbül eyledi

Yüce dağ başında kar katar katar
Arının yaptığı bal bana yeter
Arının yaptığı balı neyleyim
Yarınân gezdiğim kâr bana yeter

Bir çift güvercini tek eylemişler,
Beyninden vurulmuş **deyine(sincap)** benzer.

6. Göksel Varlıklar ve Meteorolojik Olaylar:

6.1. Güneş, Ay, Yıldızlar: Güneş ve ayın yanı sıra akşam yıldızı, kervankıran, ülger/ ülker- terazi, sabah yıldızı, sarıyıldız gibi göksel varlık ve olaylara da yer verilir . Yâr güneş yüzlüdür, sabah güneşi gibi tazedir. Akşam güneşi ise yakıcıdır. Güneşin doğmasını bazen iple çeken aşık, güneşin doğmasını erken istemez, çünkü güneş doğduğunda ondan ayrılacaktır:

Güneşe söylen ki erken doğmaya
Nazlı yar yoldadır benzi solmaya

Sabah güneşiydin alnıma doğdun
Gayet güzel idin boynumu eğdin

Yar, ay gibidir. Parlak ve tertemizdir:

Ayın altındaki yıldız örüşen/ürüşan [11]
Yardan haber geldi hali perişan

Ay ile doğar da gününü aşar,
Bir saat görmezsem tebdilim şaşar,

Kervankıran'ın doğuşuyla ilgili halk kültüründe birçok anlatı vardır.Bu benzetmelerden birini Arguvan türkü dizelerinde görmek mümkündür:

Emmim oğlu kayıplara dalmışsın
Doğdu **Kervankıran**[12] geri kalmışsın

Gökteki yıldızı sayan olur mu
Benim gibi yâre yanan olur mu

Gökteki yıldızın üçünü seçtim
Ben bir ela gözlü yârimden geçtim

Ülger/Ülker yıldızının doğması demek, sabaha az kaldı demektir. Sabah olunca yârden ayrılma vakti gelmiştir. Sabah yıldızı da aynı anlamda kullanılmıştır:

Ülger doğmasın
Sabah olmasın

Seher yeli yâre selam yollamada da kullanılır. Özellikle poyraz ; ayrılığı-uzaklığı ifade eder. Ancak Karayel'e olumlu bir anlam yüklenir, karayel eserse karlar eriyecek, yâri ile haberleşme imkânı doğacaktır:

Dökülmüş bahçenin varı
Sam'ın[13] elinden elinden

Bulut kat kat olmuş göğün öğüne
Esti sam yelleri gülün kuruttu

Mihrican[14] güz aylarının sonuna doğru öyle bir eser ki her şeyi soldurur, kurutur:

Mihrican mı değdi gülün soldurdu
Felek kimi baştan başa güldürdü

Poyraz delidir, acıdır ve yıkıcıdır:

Esti deli poyraz esti
Kafir Mervan bizi bastı

Esme deli boyraz kumlar savrulur
Yâre giden gemilerim devrilir

Seher yeli ile yâre selam salınsa da yakıcıdır dağ yeli gibi:

Seher yeli selam söyle yarime
Beni kula kul eyledi bu sene

Sabahtan sabaha dağ yeli gibi
Vurdu kırdı gitti dert yeli gibi

Karayel'den ümit kesilmez:

Kar kapladı karayel de esmiyor
Muhtar dilekçeye mühür basmıyor

Zemheri ayı zahmet ayıdır. Zemherinin soğuğu yakıcıdır. Yâre değmemesi dilenir:

Temmuzun sıcağı zemherin karı
Bana değdi nazlı yara değmeye

Yağmur, dolu çoğu kez kâr eylemez, usandıramaz. Ya kar yağarsa işte o zaman uzaktaki yâre haber de gönderemez-haber alamaz:

Bana yağmur dolu neyler
Kar yağdı başıma benim

Kar yağmış yollar kapanmış
Selamı nerden gönderek

Hava kararıyı kar mı yağacak
Gözüm seğirdiyi yar mı gelecek

Göz yaşını sele benzetmiştir:

Gözlerimden yaş yerine kan aktı
Yaz bahar ayının seli böyl'olur.

Değerlendirme/ Sonsöz

Arguvan türküleri incelendiğinde özellikle Karacaoğlan'a rastlarız.Yörede Pir Sultan, Hatayi, Kul Himmet, Aşık Kerem, Emrah, Katibi, Seyrani, Nesimi, Virani, Şevki, Kul Mahmut, Ruhsati, Gevheri, Sümmani, Dadaloğlu, Serbesti, Sıtkı, Avşaroğlu Kul Mustafa, Derviş Ali, Ali İzzet, Feryadi, Aşık Veysel, Aşık Bektaş, Hasan Hüseyin Orhan, Seyit Meftuni, Karahöyüklü Aşık Ali, Derviş Muhammet, Aşık Mahzuni, Aşık Yoksuli, Ekberi, Erhan Yılmaz, H.Basri Kılıç, Ali Rıza Uğurlu, Mahzun Bektaş, Kemal Aslan, Cemal Öztaş, Ali Özçelik, Ali Çeliktaş, Aşık Balı, Erhan Yılmaz, Çobani… gibi aşıkların türküleri hem deyiş hem de uzun hava biçimlerinde yöre halk müziği içinde yer almıştır.

Halk şairlerinin sözleriyle bezenmiş türkülerin Arguvan'da yer alması konusunda önde gelen Karacoğlan'dır.[15] Bunun belli başlı nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

a. Karacoğlan'ın gezgin oluşu; Karacoğlan'ın özellikle Adana, Gaziantep, Maraş yörelerinde dolaştığını biliyoruz ve Barak türkülerinde de Karacoğlan'ın şiirlerine rastlıyoruz.

b. Gezici aşıkların Karacoğlan'ın türkülerini yöreye getirmesi.

c. Arguvan ve yöresinde etkili olan Zeynel Abidin Ocağı (Minayik), Şah İbrahim Ocağı (Mezirme) gibi ocaklara mensup dedelerin zakirleri ile birlikte yukarıda sözü edilen yörelere sürekli olarak gidiş gelişleri.

d. Arguvan türkülerinde yoğunluk gösteren aşk, özlem, sıla, gurbet temalarının Karacoğlan şiirlerinde çokça işlendiği düşünüldüğünde, benimsenmesinin daha kolay oluşu; bu türkülerin askerlik, pamuk işçiliği devlet memurluğu okuma, ticaret gibi nedenlerle yöreye taşınması.

Karacoğlan'ın dinsel konularda pek fazla şiir bulunmamasına karşın, Pir Sultan'ın dinse/tasavvufi ve toplumsal içerikli şiirleri günümüzde ülkemizin hemen her yöresinde olduğu gibi Arguvan yöresinde de benimsenmiştir. Anadolu Aleviliğinin kültürel ürünlerinden biri olan deyiş/deme-duaz ve semah müziklerinin birçoğu Pir Sultan'ın deyişlerinden oluşmuştur. Arguvan uzun havalarında da bu etkiyi görüyoruz.

Arguvan türküleri simgeler açısından incelendiğinde; anonim olarak okunan türkülerde de yukarıda saydığımız aşıkların etkilerinin simgelerin kullanımında etkilerinin var olduğunu görürüz. Özellikle aşk , sevda, sevgi, tabiat, hasret duygularını saf ve temiz hislerle tasvir eden Karacaoğlan'ın şiirlerinde sıfat olarak kullanılan renklerin hemen hemen hepsi görülmektedir. Benzetme, mecaz ve karşılaştırmalar olarak en çok rastlanan ak, ela, al, beyaz, kara, siyah, yeşil, sarı renkleri onun şiirine musiki ahengi vermiş ve bolca kullanılmıştır.

Karacaoğlan üslûbunun diğer bir özelliği de bu renklerin doğurduğu mecazı dünyaya fazla yer vermesidir: ak eller, beyaz eller gibi.[16] Mecaz sanatının kullanımı yönüyle; renklerin, sayıların simgesel aktarım ve tanımlama yönlerinin yanında; bitki, hayvan, nesnelere, fiziki görünüm- hareketlerin sergilenişine, bir başka söyleyişle geleneksel davranış kalıplarının türkülere her yönüyle yansıdığını söylemek mümkündür. Örneğin yârinden, hem de sılasından ayrı kaldığında hep haber beklemiştir:

"Has bahçede kırmızı gül destesi
Ben olmuşum nazlı yârin hastası
İnem bakam yâr kokusu gelir mi
Geldi m'ola Arguvan'ın postası"

Turna ise kutsal sayılmıştır. Haber getirmesi ve götürmesi dilenir ondan:

Eğlen turnam eğlen; bir sualim var
Eğer eğlenmezsen de intizarım var
Aman bana nazlı yardan bir haber

Yârine göndermede bulunur gül simgesini kullanarak:

Çayın ortasında topladım gülü
İflah olmayasın seversen eli

Deyiş ve duazlarda da sıklıkla yeşil renk vardır. Al yeşil adlandırmasıyla anlam daha da kuvvetlendirilmiştir. **Derviş Muhammed** bir nefesinde şöyle demiştir:

İmam yoldaş olsun güman kalmasın
Yahşi bin yarasın fena onmasın
Kaldır ara yerde güman kalmasın
Al yeşil parlayan nur Allah Allah

Arguvan türkülerinde bir, üç, beş, yedi gibi tekliği bildiren sayı simgelerinin yanı sıra üçler, beşler, yediler, kırklar gibi kutsiyet kazandırılmış sayı simgeleri de kullanılmıştır. Yine bitki ve ağaç, hayvan-kuş, göksel varlık ve olaylarla ilgili yapılan betimleme, benzetme ve çeşitli tamlamalarla birlikte; öykülemelerin yapıldığını da görüyoruz.

Yayla yollarında üç güzelin içinden yarini aramış:

Üç güzel geliyi yayla yolunda
Öndeki güzelin yâri ben olam

Diğer taraftan üç sayısını kısa günü-günleri anlatmakta da kullanılmıştır:

Askere gediyim ağla nazlı yar
Kırıldı kollarım bağla nazlı yar
Üç gün izin aldım geldim yanığa
Bütün dertlerini söyle nazlı yar

Eğer sevdiğine değil kendinden çok küçük birine/çocuğa gelin verilmişse şöyle yakmıştır türküsünü:

Gelin oldum Karabel'in eline
Yedi bayram kına yakmam elime
Kurban olam çiğdem gibi geline
Yayladan gel kömür gözlüm yayladan

Bir deyişte/demede sayılara nasıl kutsallık kazandırıldığını görebiliriz:

Çıktım kırklar yaylasına
Çağırdım üçler aşkına

Yüzümü yerlere sürdüm
Yediler kırklar aşkına

Arguvan türkülerinde: Aşkın, kavuşulmayan sevdalının, sevdanın, gurbet ve sılanın, ayrılığın ve yaşanmış çilelerin-dertlerin üzerine yakılmış olanlarında dizeler bazen tatlı bir yakınmayla, bazen yakınmayla iç içe olan sitemlerle yüklüdür. Çok olmasa bile bazen de yâre, kendisini yardan ayıranlara, sevdasını çekemeyenlere-hor görenlere; gurbeti icat edenlere ilençler (beddualar/kargışlar) yer almıştır. Yakılan türkülerde yakınma, sitem ve ilençler iç içe girmiştir. Aslında bunlar bir anlık kızgınlıkların ifadesidir. Yoksa o yâri için "şirin canını bile seve seve vermeye" hazırdır. İlençle karışık sitemde bulunsa bile sevdiğiyle barışmak için nelere katlanabileceğini de açık yüreklilikle söyler:

"Deli boyraz gibi acı esmedim
Kaderime küstüm sana küsmedim
Ben o yardan umudumu kesmedim"

Güneşin erken doğmaması için yakarılır, çünkü nazlı yar yoldadır:

Güneşe söylen ki erken doğmaya
Nazlı yâr yoldadır benzi solmaya

Türküleri söyleyenlerin, bulundukları durum-ortam sözcük ya da dizelerin değişik biçimlerde okunmasında etkili olmuştur. Tespit edebildiğimiz dört yüz kadar türkülerin[17] sözleri incelendiğinde birçok benzetme/yakıştırma, beklenti/arzuların yer aldığı görülür. Gurbet-sıla-yoksulluk-sevda konularının işlendiği türkülerde benzetme yapılarak sözleri pekiştirilmiş ve anlatımlara daha da kuvvet kazandırılmaya çalışılmıştır. ***"Ayağıma diken battı gül saydım"*** dizesinde; öyle bir sevda çekmektedir ki dikeni gül olarak kabul eylemiştir**.** ***"Benim yârim küçükçe bir ademdir/Ağzı şeker dudakları bademdir"*** dizelerinde; yârin boyu, fiziksel görünümü benzetmelerle pekiştirilmiş, anlatım güçlendirilmiştir.

Özetle Arguvan ezgilerinde yerel deyimler, kalıp sözler, yakınmalar, ilençler, dualar; simgesel adlandırma, tanımlama, benzetme yönüyle kullanılan motifler bakımından zengin bir görünüme sahiptir. Özellikle; sitem, acı, gurbet, sıla, sevda, özlem gibi yaşanmışlıklar bir deyimle, bir söz kalıbıyla, yakınmayla, sitemle dile getirildiği gibi; renklerin, sayıların vb. nin simgesel aktarımlarında tanımlama, fiziksel görünüm ve davranışların sergilenişi de açığa vurulmaktadır. Bu da yörenin coğrafi yapısı içerisindeki geleneksel kültürel yaşamının türkülerle dile getirilmesidir.

Arguvan türküleri üzerine bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bildiğimiz ilk çalışma Kurt Reinhard ve eşi Ursula Reinhard 1968'de Sivas ve Malatya/Arguvan bölgesinde etnomüzikoloji alanındadır.[18] Dr. Murat Bulgan'ın Arguvan Yöresinde yapılacak çalışmalar için önerisinde; "Ancak Arguvan'ın gün yüzüne çıkmamış değerlerini derlemek, tespit etmek ve bir araya getirmek ve sonuçta arşivleyip gelecek nesillere aktarmak yeterli olmamaktadır. Kültür bilimi ve halkbilimi açısından bunun yapılması bir zarurettir."[19] demektedir. Bu değerlendirmemeye katılmamak mümkün değildir. İşte bütün bunlardan dolayıdır ki üzerinde kimi çalışmalara rağmen Arguvan türküleri; özünü geleneksel yaşamdan alan dizelerinde taşıdığı bir çok simge ve motiflerin zenginliği ve müzikal yapısıyla önemli bir ağız olarak Dr. BULGAN'ın belirttiği gibi halkbilimcileri, etnologları, sosyologları, antropologları ve etnomüzikologları bir ekip olarak sahaya beklemektedir

Son söz olarak Dr. Hasan Basri KILIÇ'ın (Aşık Basiri) belirttiği gibi; **Arguvanlı türküyü yaşamın bir parçası olarak algılamıştır:** [20]

Çocuğunu türküyle uyutmuş,
Tarlasını türküyle sürmüş,
Ekinini türküyle dermiş,
Ekinini türküyle ekmiş,

Harmanını türküyle savurmuş,
Oğlunu türküyle evermiş,
Kızını türküyle gelin etmiş,
Askerini türküyle uğurlamış,
Gurbetçisini türküyle uğurlamış,
Mektubunu türküyle yazmış,
Sevdiğini türküyle övmüş,
Düşmanını türküyle yermiş,
Ölüsünü türküyle gömmüştür.

NOTLAR

[1] Suza: Yakan, yakıcı.(Al yanaklar yana yana)

[2]Arguvan'ın Çavuş Köyünden Çoklam lakabıyla anılan Bektaş Gülbaş'ın oğlu Hürşehit, Eskişehir'de piyade birliğinde askerlik yaparken küçük yaşta yakalandığı hastalıktan dolayı askeri hastaneye yatırılır. 21 Ağustos 1961 tarihinde ameliyata alınır, kısa bir süre sonra ameliyat masasında vefat eder. Mezarı Eskişehir'dedir. Bu olay üzerine Aşık Bektaş Kaymaz Ağıt yakar.(Kaynak Kişi: Kemal Gülbaş, Arguvan-Çavuş Köyü, 1938 Doğumlu). Ağıt, yıllar sonra (1975) Aşık Çobani tarafından kasete okunur. Salih'in, Hürşehit'in askerlik arkadaşı olduğu söylenir. Arguvan yöresinde gençler askere uğurlanırken söylenen türkülerin başında bu türkü gelir. Ağıttan çok bir asker uğurlama türküsü özelliğini kazanmıştır.

[3] Hatayi'nin Kerbela, on iki imamlar vb. konulardaki şiirleri için bakınız: Birdoğan, N. (1991), Şah İsmail Hataî, Can Yayınları, İstanbul.

[4] Turna, Alevi-Bektaşi edebiyatında Hz. Ali ile kutsal ilişki içinde olduğuna inanılan ve bu nedenle kutsal kabul edilen kuştur. Turna semahı hemen her yörede dönülen ağır bir semahtır. Malatya-Arguvan yöresinde daha çok ağırlama ve yeldirme bölümleri olan turna semahları dönülür.

[5] Yörede karamık adıyla bilinen bitki ahududu 'dur. Bahçelerin yola kenar olan sınırlarında yetişir.

[6] Nahna: Beyaz lahana.

[7] Göbelek: Yabani mantar çeşidi. Keven: Yabanda yetişen dikenli bir bitki. Hayvanlara yem olarak verilir.

[8] Hon Türküleri konusunda geniş bilgi için bakınız.: Özdemir, M.A., Deme-çevirme türkülere Arguvan'dan örnek, Arguvan Olgusu Dergisi, sayı:1997/1, s. 36-37, İstanbul.

[9] Pir Sultan Abdal'ın şiirinde "Mihri" olarak geçen ad, Arguvan'da "Meri" olarak geçer ve "Güzel keklik" anlamı yüklenir. (Geniş bilgi için bakınız.: Öztelli. C., (1971), Pir Sultan /bütün şiirleri, Milliyet Yayınları.

[10] Berci: Koyun/Keçi sürüsünde süt sağımına gidenlere Berci/Berici denilir.

[11] Örüşmek: Belirmek, yükselmek.; Ürüşan : Farsça'dan gelme olan kelime Ruşen, çok aydınlık, parlak anlamlarına gelir.

[12] Kervankıran: Çoban yıldızı.

[13] Sam/Sam yeli: Kurutan, zarar veren rüzgar.

[14] Mihrican/mihrican vurması: Güz aylarının sonlarına doğru esen ve bitkileri yakan, kurutan bir rüzgar.

[15] Karacaoğlan şiirleri hakkında geniş bilgi için bakınız: Cumbur, M. (2001), Karacaoğlan-şiirler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

[16] Geniş bilgi için bakınız; Mahmut, Enver. Karacaoğlanın Şiirlerinde Tabiat, Aşk ve Güzellik Kavramları, https://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_1/mahmut.pdfMahmut,

[17] Geniş bilgi türkü sözlerindeki değişmeler için bakınız: Şahin, H. ve Özerol, S. (2004). Arguvan türküleri-halkbilimsel bir araştırma denemesi. Arguvan Köyleri Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.

[18] Geniş bilgi için bakınız: Reinhard, U. ve Tiago, P. (1989).Sanger und Poeten mit der Laute: Türkiscehe Asik und Ozan, Reimer Verlag.

[19] Bulgan, M. 2009. Malatya-Arguvan Bölgesi Saha Araştırması ve Etnomüzikoloji Açısından Önemi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:2, Sayı:2, s.49; Dr. Bulgan'ın önerdiği Halkbilimi yönüyle geniş bir çalışma Şahin, H. Ve Özerol, S. tarafından 2004 yılında gerçekleştirilmiştir. Geniş bilgi için bakınız: Şahin, H. ve Özerol S. (2004).

[20] H.Basri KILIÇ, Basri-Basiri mahlasıyla şiirler yazmakta olup, bir çok Arguvan türküsünü de icra etmektedir. Arguvanlı Halk Ozanları I-II, Erhan Yılmaz adlı iki kitabı ve Eymir Türküleri adlı bir türkü kaseti çalışması bulunmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bakınız: : Şahin, H. ve Özerol S. (2004: s.385-663).

Kaynaklar

Birdoğan, N. (1991). *Şah İsmail Hatai.* Can Yayınları.

Bulgan, M. (2009). Malatya-Arguvan bölgesi saha araştırması ve etnomüzikoloji açısından önemi. Adıyaman Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sayı:2, s.49.

Cumbur, M. (2001). *Karacaoğlan-şiirler*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Çakır, A., Öcal, M. ve Ozanoğlu, T. (2000). *Türk halk ezgileri-3*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Enmalar, A. A. (1998). *Tüm yönleriyle Türk halk musikisi nazariyatı.* Ege Üniversitesi Basımevi.

Köksel, B. (2009). Halk türkülerinde avla ilgili semboller. *Acta Turcica çevrimiçi tematik* Türkoloji Dergisi, sayı:1, s. 464-478

Nedret, M. : Karacoğlan'ın şiirinde sanat olarak renkler. *https://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_1/mahmut_II.pdf*

Özdemir, M.A. (1971). Deme-çevirme türkülere Arguvan'dan örnek. *Arguvan Olgusu Dergisi*, sayı:1. s.36-37.

Öztelli, C. (1971). *Pir Sultan Abdal/Bütün şiirleri.* Milliyet Yayınları.

Öztürk, A. O. (1998). *Almanya türküleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Reinhard, U. ve Tiago, P. (1989). *Sanger und poeten mit der laute: Türkiscehe asik und Ozan.* Reimer Verlag.

Şahin, H. ve Özerol, S. (2004). *Arguvan türküleri-halkbilimsel bir araştırma denemesi.* Arguvan Köyleri Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Yazar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.

ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır.

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The authors declare that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: The author has contributed to the manuscript in its entirety.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study.

DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)